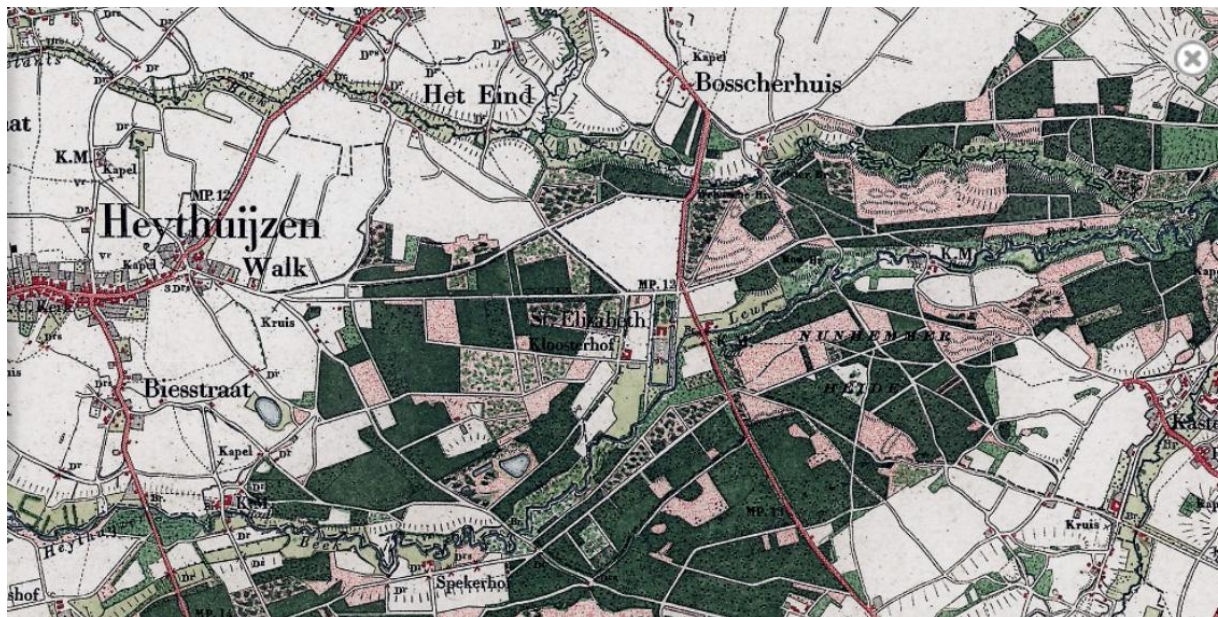

Ommetje Leudal

Landschapsgidsen:

Hans Leushuis

Pierre Verboeket

René Horsten

April 2015

Ommetje Leudal

Inleiding

Dit ommetje is ontwikkeld door Hans Leushuis, Pierre Verboeket en René Horsten in het kader van de Landschapsgidsencursus Midden-Limburg 2014/2015.

In dit document wordt een aantal karakteristieken van dit uniek stukje natuur nader toegelicht, waarbij het accent met name ligt op de landschaps- en landschapsvormende elementen.

Daarnaast zullen ook cultuurhistorische elementen, die we op de route tegenkomen, worden belicht.

Het ommetje is ontwikkeld als een GPS-tocht, waarbij voor de gehele route een 16-tal coördinaatpunten zijn opgenomen.

De route

De totale route beslaat 4,4 km, met start- en eindpunt:

Café-restaurant St. Servaas, Servaasweg 46, 6083 AS Nunhem

Algemene beschrijving Leudal

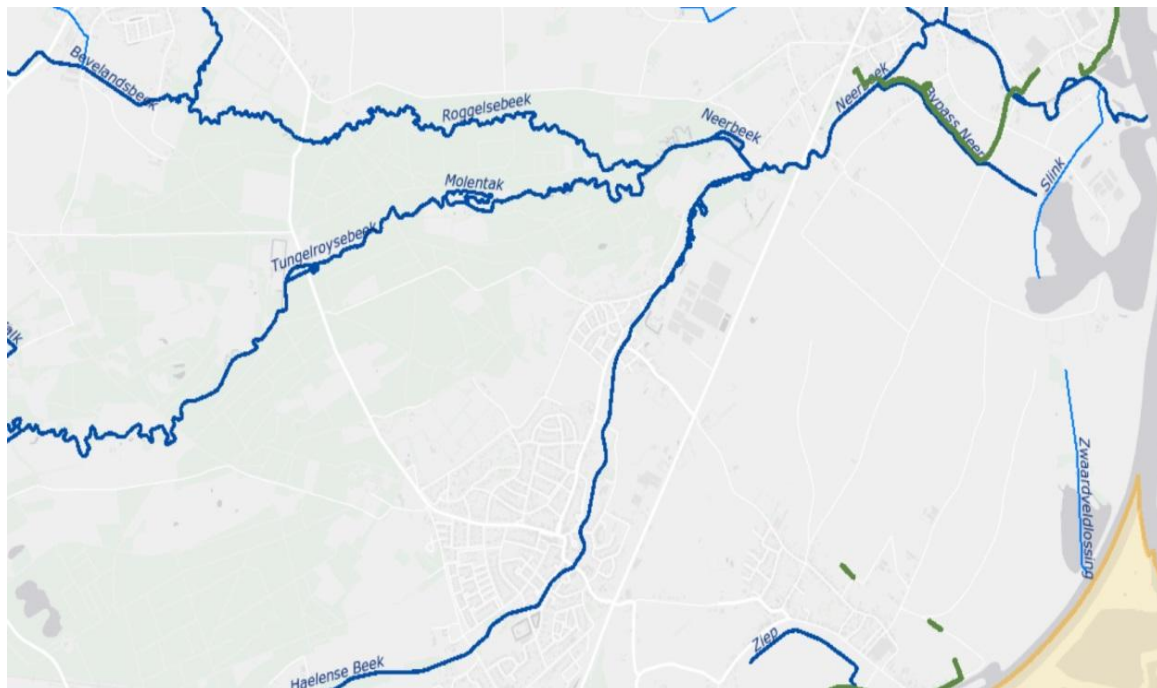
Het huidige landschap kent een lange wordingsgeschiedenis, waarvan de nog zichtbare en herkenbare sporen teruggaan tot ver in de laatste ijstijd. Zowel de bodemopbouw als het reliëf van het maaiveld van het gebied vinden hun ontstaan in de ijswoestijnen van duizenden jaren geleden. De wind kreeg toen vrij spel en tijdens gigantische zandstormen zijn hier dikke pakketten dekzand afgezet en zijn metershoge stuifduinen in het Leudal ontstaan. De Maas heeft vaak ravijnachtige dalen uitgeslepen met relatief grote hoogteverschillen in het landschap. De Leubeek volgt de oude Maasmeander.

Na de laatste ijstijd, de Würm-ijstijd, die circa 10.000 jaar geleden eindigde, heeft de mens zich blijvend in deze streken gevestigd. Het landschap is afwisselend ontgonnen en weer verwilderd, maar laat in ieder geval een grote hoeveelheid sporen zien van de aanwezigheid van elkaar opvolgende culturen: van Rendierjagers en Bronstijd-mens tot Romein en Middeleeuwer. Niet alleen verborgen in de bodem – in de vorm van vuurstenen voorwerpen en in brons gegoten strijdbijlen, in elegant en kostbaar vaatwerk of grof geglaazuurde drinkbekers – maar ook in grafheuvels, in eeuwenoude patronen in het landschap, in houtwallen, voormalige schapendriften, kastelen en boerderijen, wind- en watermolens, kloosters, kerken en kapellen. Al deze nog zichtbare elementen verraden een woelige geschiedenis, een speelbal van steeds naar meer grond hongerende machten, en een diep wortelend en rijk ontwikkeld religieus leven.

En naast dit alles kent het Leudal ook een bijzonder landschap en een zeer gevarieerde natuur. Het landschap ademt op vele plaatsen nog de sfeer van het landgebruik van vroeger. In combinatie met de ligging van de boerderijen op de overgang van beekdal naar hogere gronden, worden weiden en hooilanden vooral aangetroffen in de directe omgeving van de beek, waar ze konden profiteren van de afzetting van vruchtbaar slib bij jaarlijkse overstromingen. Bouwlanden kwamen juist op de hogere gronden voor, waar ze niet het risico van overstromingen liepen. Boomgaarden en groentetuinen bevonden zich direct rondom de bebouwing. Dit patroon is nog altijd in het Leudal herkenbaar.

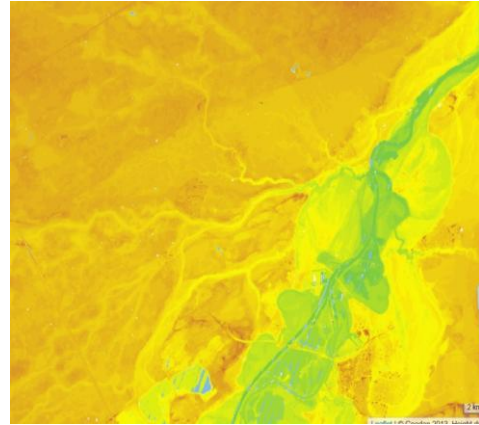
Bekenstelsel

Het Leudal wordt doorsneden door 3 beken (Leubeek, Zelsterbeek en Haelense beek) waarvan de eerste 2 beken voor het gebied heel vormend zijn geweest en hieraan een heel eigen karakteristiek hebben gegeven.

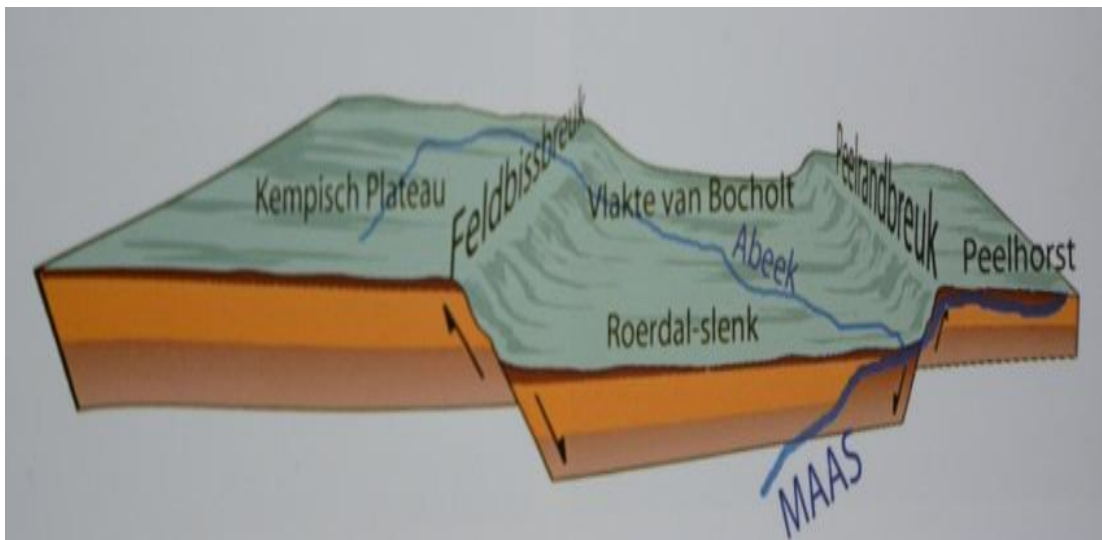

De naamgeving van de beken verandert met de loop van de beek en bovengenoemde naamsaanduiding eindigt bij het samenkomen van de 3 beken in de Neerbeek.

De Leubeek en Haelensebeek ontstaan op het Kempisch Plateau, een verhoging die is ontstaan door tectonische krachten.

Beide beken stromen door de Roerdalslenk en 'botsen' uiteindelijk via de Peelrandbreuk richting Maas.

De Roggelse beek (wordt later Zelsterbeek) ontspringt in de Peel in Neerkant, stroomt via een duiker onder de Noordervaart door en neemt de Bevelandse beek in haar loop op. Bij hoeve de Zelster verandert de naam van de beek in Zelsterbeek; Zelster is Keltisch en betekent 'schone stroom'.

Beschrijving markante punten/bezienswaardigheden op de route

In de route zijn 16 coördinaatpunten opgenomen, waarvan hiernavolgend een korte beschrijving gegeven zal worden.

Punt 1: Sint Servaaskapel met waterput; N 51 15.01 E 5 58.62

De Sint Servaaskapel is vernoemd naar Sint Servaas (Servatius), een van de ijsheiligen, van wie de naamdagen vallen in de periode 11-15 mei. Volgens de legende heeft Sint Servaas ter plekke de heidenen bekeerd en gedoopt. Hij verkreeg het water door met zijn staf de grond te beroeren, waardoor een bron ontstond.

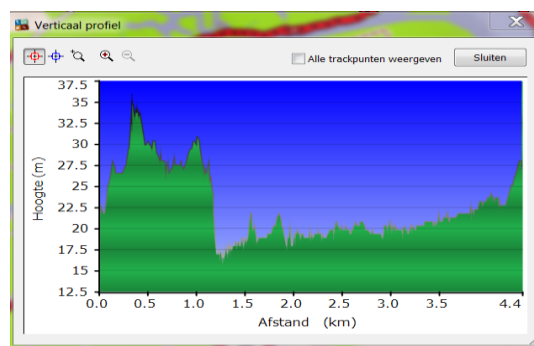
De kapel staat al aangegeven op een kaart van 1744, en de lokatie werd vroeger 'op den Berg' en nu 'Sint Servaasberg' genoemd.

De kapel is in 1892 gebouwd op de plaats van de oude kapel.

Punt 2: hoogste punt Leudal; N 51 15.018 E 5 57.797

Het hoogste punt van het Leudal is 36,2 meter

Punt 3: Jonkerven; N 51 14.937 E 5 57.663

Het gebied waarin dit vennetje ligt heette vroeger 'Jonker'.

Punt 4: Drukkerijhuisje; N 51 14.957 E 5 57.623

Dit zomerhuisje Carpe Diem staat midden in het bos en hier werd tijdens de tweede wereldoorlog enige maanden de 'Oranje Post' gestencild, één van de vroege illegale bladen in bezet Nederland.

Punt 5: Steilrand De Litsberg **N 51 15.038 E 5 57.728**
Een prachtige steilrand met grote hoogte verschillen en mooie bodemprofielen.

Punt 6: Baileybrug; **N 51 15.078 E 5 57.741**
Dit bruggetje (dat is gerestaureerd) stamt waarschijnlijk uit 1945, en is aangelegd door een genie-eenheid van de 15e Schotse Infanteriedivisie. Uit Britse militaire documenten blijkt dat in december 1944 en januari 1945 diverse baileybruggen zijn gelegd in het Leudal. Aanvankelijk vooral zogenaamde "class- 40" en "class-90" bruggen die bestemd waren voor voertuigen, maar later ook kleine bruggen die van belang waren voor de aanvoer van munitie en voorraden naar de Britse voorposten langs de Maas. Het bruggetje vormt een van de weinige nog overgebleven zichtbare bouwwerken in het Leudal die herinneren aan de 2^e wereldoorlog (1940-1945).

Punt 7: De Bever
De bever kan een ecologische sleutelrol vervullen langs oevers van beken en rivieren. Zijn vraat aan bomen en struiken draagt bij aan een gevarieerde oever en de bouw van dammen zorgt voor vernatting.

Punt 8: De Graoveberg **N 51 15.142 E 5 57.635**
Over de Graoveberg bestaan enkele sagen. Het zou ook een motte kunnen zijn geweest.

Punt 9: Het Lange Pad

Dit pad was vroeger de verbindingsweg van Heythuysen naar Neer.

Punt 10: Waterbeheer; N 51 15.171 E5 57.986

Eind jaren negentig/begin deze eeuw heeft het Waterschap vele kleine stuwtjes in de haarvaten van het watersysteem geplaatst.

Bij Waterschap en de Landbouw was het besef ontstaan om water langer vast te houden; ook in combinatie met de grondwateronttrekkingen. Vooral door in de haarvaten kleine stuwtjes te plaatsen kan indien het land bewerkt is door de landbouwer meer water vastgehouden worden. Ten tijde dat er geoogst moet worden kunnen deze stuwtjes verlaagd worden. De bediening van deze stuwtjes ligt bij de aanliggende landbouwpercelen. De agrariër kan dus zelf bepalen of hij water wil vasthouden.

Het project waarmee de stuwtjes geplaatst zijn werd genoemd: Optimaal Waterbeheer in de Landbouw.

Punt 11: de Zandvang

Door de eroderende werking in het Leudal zelf, kan de beek vrij afstromen en neemt de nodige hoeveelheid sediment mee.

Dit zand zou zich afzetten in de benedenstrooms gelegen Neerbeek.

Om deze afzettingen te voorkomen is deze zandvang aangelegd, met als doel om het vrijgekomen sediment uit het Leudal op te vangen.

Echter sinds eind jaren '80 is ook bekend dat er zware metalen worden afgevoerd. Deze zware metalen zijn afkomstig van de zinkertsverwerkende industrie bovenstrooms.

In eerste instantie had de zandvang een kwantiteits-functie, later is het ook meer een kwaliteitszandvang geworden. Deze zware metalen (zink en cadmium) worden dus ook voor een gedeelte afgevangen in deze buffer.

In eerste instantie werd de zandvang regelmatig leeg gehaald; afgelopen winter ook weer. Er wordt dan ongeveer 6.000 m3 sediment verwijderd.

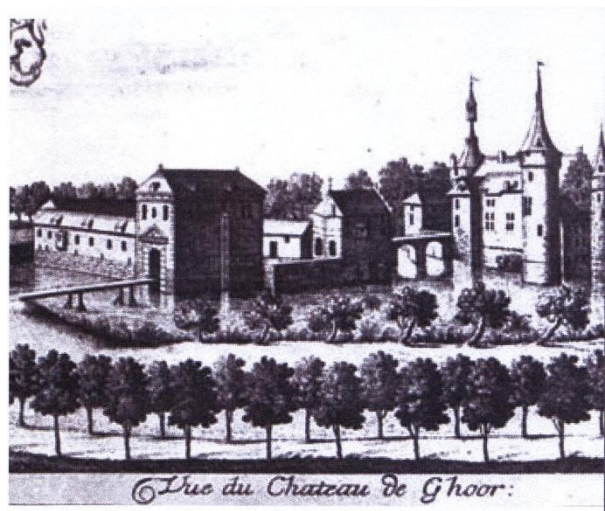
Punt 12: De Vistrappen; N 51 115.171 E 5 58.384

In 1985 zijn vistrappen bij de zandvang aangelegd. Later zijn de trappen vernieuwd/aangepast om het voor elke vis mogelijk te maken te migreren.

Punt 13: Kasteel Ghoor; N 51 15.078 E 5 58.442

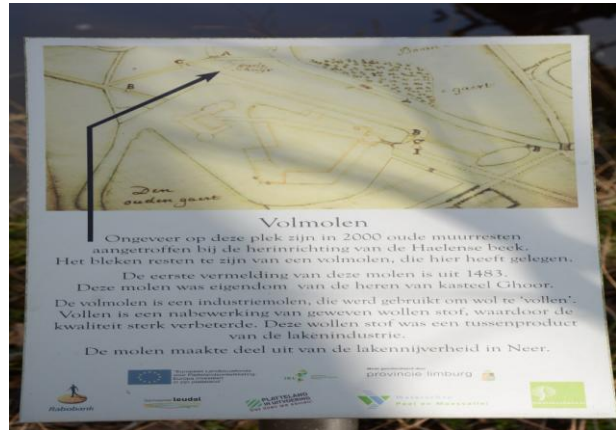
Het kasteel -een klassiek middeleeuwse vierhoekige waterburcht met drie ronde hoektorens- werd omstreeks 1380 gebouwd. Eind 18de eeuw is met de afbraak begonnen en 160 jaar geleden werd de tegenwoordige boerderij gebouwd.

Punt 14: Volmolen; N 51 15.115 E 5 58.271

De waterkracht van de beken werd al heel vroeg aangewend. Aan de Tungelroyse beek in het Leudal zijn er van oudsher 5 watermolens geweest. De molens waren graan-, olie-, vol- en zaagmolens. Op deze plek aan de Haelense beek heeft een volmolen gestaan. De eerste vermelding van deze molen stamt uit 1483. De molen was eigendom van de heren van kasteel Ghoor.

De molen maakte deel uit van de lakennijverheid in Neer.

Punt 15: Wehrmachtshuisje; N 51 14.948 E 5 58.283

In het begin van de Tweede Wereldoorlog werd dit Wehrmachtshuisje gebouwd, als onderdeel van de luchtverdedigingslinie, welke door de Duitsers werd aangelegd. Deze linie liep van Denemarken tot Zwitserland.

Het Wehrmachtshuisje werd bemand door duitse soldaten, die met zoeklichten de geallieerde vliegtuigen opspoorden. Met afweergeschut en vliegtuigen, die vanaf Venlo opstegen, werden vliegtuigen neergehaald.

Punt 16: Servaosbrök; N 51 14.928 E 5 58.074

Deze brug is in 2014 middels een prima samenwerkingsverband gerealiseerd.

Dit ommetje kan met de GPS gelopen worden.

leudalpp01.gdb

Bijlage 1

Routebeschrijving Ommetje Leudal

Startpunt: parkeerplaats bij Café-restaurant St. Servaas, Servaasweg 46, 6083 AS Nunhem

1. Naast het restaurant lopen we bergopwaarts naar de kapel
2. We nemen het pad rechts van de kapel omhoog en houden rechts aan
3. Bij driesprong links
4. Eerste pad rechts; we komen nu bij het hoogste punt van het Leudal
5. Pad vervolgen
6. Bij driesprong links omlaag
7. Bij driesprong pad rechts volgen
8. We komen nu bij het Jonkerven; het pad vervolgen
9. Bij driesprong rechts
10. Na 40 meter rechts/links langs water Jonkerven richting huisje
11. Driesprong links naar het huisje
12. Tegenover huisje CARPE DIEM pad volgen tussen twee berkenbomen
13. bij driesprong rechts aanhouden
14. Bij driesprong links aanhouden
15. Bij driesprong links
16. We lopen nu recht op de Litsberg af, gaan rechtsaf en volgen de WWW routebordjes links naar beneden
17. Over de Bailey-brug WWW-route blijven volgen
18. We bereiken aan de linkerkant de Graoveberg
19. We gaan rechts over de brug richting knooppunt 20
20. We lopen nu over het "Lange Pad"
21. Bij knooppunt 20 rechtdoor
22. Eerstvolgende bospad rechts inslaan (bruin bord Staatsbosbeheer /fietsen niet toegestaan)
23. Bij driesprong rechts aanhouden
24. Pad volgen langs de Zelsterbeek
25. Na kleine waterstuwteje OWL 1592 verder lopen langs beek
26. blijf pad volgen langs beek
27. We lopen langs de Zandvang
28. Rechts zien we de vistrappen; blijf langs water lopen
29. Rechtsaf over de brug
30. Na de brug verharde pad blijven volgen
31. Sla rechtsaf bij knooppunt 68
32. Links langs het pad lag Kasteel Ghoor
33. Pad volgen langs Haelense beek
34. Bij knooppunt 13 (voormalige Volmolen) route volgen
35. Iets verder bruggetje oversteken, ga direct links (via overstapje) en volg route langs Haelense beek; neem de volgende 2 overstapjes
36. Blijf langs de Haelense beek lopen
37. Bij brug rechts door klaphek
38. Bij asfaltweg rechts naar eindpunt

Bijlage 2

Werkvormen en toponiemen behorende bij Ommetje Leudal

Werkvormen

- Gebruik GPS/kompas
- Niet vertellen wat er allemaal te zien is in het kapelletje, maar zorgen dat je de sleutel hebt en mensen binnen kunt laten kijken.
- Gebruik beeld materiaal
- Bekenloop in zand tekenen
- Vragen waarom bv. ven daar kan liggen
- De gagel laten ruiken
- proef bodemprofielen met grondboor
- Laat verschillende soorten zand zien door loepje

Toponiemen

- *Leubeek*
beek door het bos. Leu staat voor loo, dat bos betekent
- *Zelsterbeek*
Schone beek; Zelster is keltisch woord voor schone stroom
- *Lange Pad*
Lange verbindingroute van Heythuysen naar Neer
- *Ghoor*
Ghoor staat voor moeras
- *Graoveberg*
ligt gravin in begraven